

משרד החינוך

חוזר המנהלת הכללית

הוראות קבע

ער/7(ד)

אדר ב' התשע"ד - מרס 2014

לתשומת לב המנהלים והמורים

לפי האמור בסעיף 3(א) ל"יתקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח) התש"ג-1973", הוראות המנהל הכללי המופיעות בחוזרי המנכ"ל מחייבות את המנהלים ואת המורים, ועליהם לנהוג לפיהן.

חוברת זו מרכזת לנוחותכם את ההוראות שהתפרסמו בחודש שבו היא יצאה לאור. עם זאת, מאחר שחלים מזמן לזמן שינויים ותיקונים בהוראות המנכ"ל, על המשתמש בחוברת מוטלת האחריות לבדוק באתר משרד החינוך אם חלו שינויים בהוראות ממועד פרסום החוברת. יש לפעול בהתאם להנחיות המעודכנות ביותר בכל נושא.

תוכן העניינים

	3	ארגון ומינהל
	3.1	ארגון העבודה הפדגוגית
5	3.1-47	התכנית הלאומית ללמידה משמעותית - החטיבה העליונה : ארגון הלימודים ותעודות הסיום
	3.11	תשלומי הורים
31	3.11-15	גביית תשלומי הורים ושכר לימוד במוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים ובמוסדות במעמד פטור, גביית תשלומי הורים עבור מקצועות לימוד ברמה מוגברת בחטיבה העליונה וגביית תשלומי הורים במוסדות ניסויים וייחודיים

3. ארגון ומינהל

3.1 ארגון העבודה הפדגוגית

3.1-47 התכנית הלאומית ללמידה משמעותית - החטיבה העליונה: ארגון הלימודים ותעודות הסיום

מבוא

תמצית

מטרת הוראה זו להתוות את מסגרת ההתנהלות בחטיבה העליונה במטרה לאפשר לבתי הספר לקדם למידה משמעותית. במסגרת ארגון הלימודים המתואר להלן מתפנה לבתי הספר זמן לשיח פדגוגי וערכי ולשינוי ולגיוון בדרכי ההוראה, הלימוד וההערכה.

במסגרת השינוי יעמדו 30% מתכנית הלימודים בכל תחומי הדעת לבחירת בתי הספר. בתי הספר יפתחו דרכי הוראה והערכה המכוונות למגוון כישורים ונטיות, יחשפו את תלמידיהם למקצועות להשכלה כללית מתחומי דעת מגוונים, וישלבו בפעילות הלימודית השגרתית את התכנית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית.

כמו כן יפורטו להלן התעודות השונות שתלמידים יוכלו לקבל עם סיום לימודיהם בבית הספר העל-יסודי.

הוראות קודמות בנושאים הקשורים בבחינות הבגרות במקצועות השונים יעודכנו או יבוטלו כאשר יתפרסם חוזר מנכ"ל שיעסוק במקצועות הלימוד במתכונת החדשה, בהמשך לחוזר זה.

התוקף: החל מ-23 במרס 2014.

התחולה: ההוראה חלה על כל הגורמים במערכת החינוך המטפלים בתלמידי החטיבה העליונה שיחלו את לימודיהם בכיתה י' החל משנת הלימודים התשע"ה ועל כל הגורמים המעניקים שירות לנבחנים אקסטרניים שימלאו להם 15 שנים החל מ-1.9.14 ואילך.

הסטטוס: החלפה.

חוזרים קודמים באותו נושא

שימו לב: ביטול החוזרים שלהלן נוגע לתלמידים שיחלו את לימודיהם בכיתה י' החל משנת הלימודים התשע"ה ואילך ולנבחנים אקסטריניים שימלאו להם 15 שנים החל מ-1.9.14 ואילך, דהיינו הביטול נוגע לכל התלמידים העתידיים לקבל את תעודת הבגרות לפי חוקת הזכאות החדשה לבגרות.

- חוזר מיוחד ד', התש"ן, "התאמת שאלוני בחינות הבגרות לתכניות הלימודים במקצועות העיוניים" – **מבוטל** (למעט תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- סעיף 187 בחוזר נד/4, "תעודת גמר – מתכונת חדשה" – **מבוטל** (למעט תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- חוזר מיוחד ב', התשמ"ט, "מתכונת בחינות הבגרות" – **מבוטל** (למעט תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- חוזר מיוחד א', התשל"ז, "החטיבה העליונה: עקרונות, לימודים, בחינות" – **בתוקף**, למעט סעיף קטן 4.7.5, "זמני הבחינות", שהוא **מבוטל** (לא לתלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- חוזר מיוחד ו', התשל"ה, "ארגון הלימודים בחטיבה העליונה ומתכונת בחינות הבגרות" – **בתוקף**, למעט סעיפים קטנים 2.5, 3.3, 3.8, 3.104, 3.1122, 3.16 בפרק א' וסעיפים קטנים 1.2, 2.61, 3.4 בפרק ב', שהם **מבוטלים** (לא לתלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- סעיף 4.3-18 בחוזר הוראות הקבע סג/2(א), "שינוי בחוקת הזכאות לתעודת בגרות לתלמידי בתי הספר החקלאיים" – **מבוטל** (למעט תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- סעיף 4.3-33 בחוזר הוראות הקבע סז/8(א), "שינוי הסטטוס של לימוד המדעים בנתיב העיוני (לימוד מקצועות המדע הבסיסיים ולימודי מוט"ב)" – **מבוטל** (למעט תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- סעיף 9.7-13 בחוזר הוראות הקבע סח/3(א), "לימודי הערבית בבתי-הספר העבריים הכלליים והדתיים" – **בתוקף**, למעט סעיף קטן 2.2, לגבי חובת הלימוד בערבית בכיתות י', שהוא **מבוטל** (לא לתלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- סעיף 4.3-36 בחוזר הוראות הקבע סט/3(א), "הרחבת לימודי האזרחות" – **מבוטל** (למעט תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו)
- סעיף 288 בחוזר הוראות הקבע נא/6, "ביטול ההגבלה על מספר יחידות הלימוד המרביות בבחינות הבגרות (הגג)" – **מבוטל** (למעט תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה ותלמידי י"ב בהתשע"ו).

חוזרים קודמים בנושאים קשורים

- סעיף 1.5-1 בחוזר הוראות הקבע תשע"ב/8(ב), "תלמידים מחוננים – תכניות ייחודיות ונהלים להפעלתן ליישומן", סעיף קטן 4.4, "נבחנים צעירים בבחינות הבגרות" – **בתוקף**
  - סעיף 9.11-3 בחוזר הוראות הקבע עד/2(א), "הפעלת תכניות לימודים ייחודיות" – **בתוקף**
  - סעיף 4.3-35 בחוזר הוראות הקבע סט/3(א), "זכויות של תלמידים עולים ותושבים חוזרים הנבחנים בבחינות הבגרות" – **בתוקף**
  - סעיף 4.3-25 בחוזר הוראות הקבע סד/4(ב), "התאמות בדרכי ההיבחנות לנבחנים בעלי ליקויי למידה אינטרניים ואקסטרניים" – **בתוקף**
  - סעיף 4.3-30 בחוזר הוראות הקבע סז/3(א), "נהלים חדשים לנבחנים צעירים בבחינות הבגרות" – **בתוקף**
  - סעיף 4.3-5 בחוזר הוראות הקבע נט/1(א), "האיסור החל על בתי ספר אקסטרניים לתת אישורים או תעודות היוצרים מצג של 12 שנות לימוד" – **בתוקף**
  - סעיף 183 בחוזר נא/4, "נוהל ערעור על ציון בבחינות הבגרות" – **בתוקף**
  - סעיף 4.3-22 בחוזר הוראות הקבע סג/8(א), "כללי הערעור על ציון של בחינת בגרות - תוספת לסעיף 183 בחוזר נא/4" – **בתוקף**.
- התפוצה:** מנהלי מוסדות החינוך העל-יסודיים, המפקחים הכוללים בחינוך העל-יסודי, מנהלי מחלקות החינוך ברשויות וברשותות החינוך.

הגורם האחראי

- א. **שם היחידה הארגונית:** האגף לחינוך על יסודי
- ב. **בעל התפקיד:** מנהל אגף א' לחינוך על יסודי
- ג. **מספר הטלפון:** 02-5603259
- ד. **כתובת הדוא"ל:** agaf_a_alyesodi@education.gov.il

תוכן העניינים

1. הקדמה
2. ארגון הלימודים בחטיבה העליונה
3. תעודות סיום
4. אבני דרך ליישום
5. נספח: מילון מונחים.

החלפה – 3.1-47

הוראות קבע

7

1. הקדמה

1.1 הרקע

בשנת הלימודים התשל"ז פורסם חוזר מנכ"ל שהתווה את התפיסה החינוכית בבית הספר העל-יסודי ואת הבסיס למבנה תעודת הברורות. במהלך השנים מאז ועד היום נערכו כמה עדכונים לתכניות הלימודים המחייבות במקצועות הלימוד השונים, אולם אלה לא תמיד באו לידי תפיסה כוללת המתייחסת למלוא ההיקף של המהלך החינוכי והלימודי בחטיבה העליונה. תפקיד הוראה זו להציג את מבנה הלימודים בבית הספר העל-יסודי בראייה חינוכית ולימודית כוללת, לשנות את דרכי ההערכה ואת מבנה ההיבחנות שהיו נהוגים עד כה ולעדכן הוראות קודמות שהסדירו היבטים אלה. בהתאם לכך מוצגות להלן התפיסה הערכית המתווה שינויים בתפיסת ההוראה, הלמידה וההערכה ובקווים לדמות הבוגר, וכן התשתית הארגונית המפנה זמן ללמידה חווייתית, מעמיקה ומשמעותית. כל זאת בהתאמה למיומנויות הנדרשות לחיים במאה ה-21 ותוך התייחסות לנטיות שונות של התלמידים, לצרכים המגוונים של החברה בישראל ולאופי הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה. ההתארגנות המחודשת המתוארת בהוראה זו, מרחיבה את תחומי האוטונומיה של בתי הספר מצד אחד, ומצד שני מגדירה קריטריונים ברורים למתן תעודות הסיום המחייבים את כלל מוסדות החינוך.

השינויים ייושמו בהדרגה ויחלו לגבי תלמידים שיהיו בשנת הלימודים התשע"ה בכיתה י'.

1.2 המשנה החינוכית

ארגון הלימודים ומבנה ההערכה בבית הספר העל-יסודי צריכים לשקף תפיסה חינוכית כוללת הנשענת על תשתית ערכית, על גישה ברורה לתהליכי הוראה-למידה ועל דמותם הרצויה של בוגרי המערכת, כמפורט להלן:

1.2.1 קווים לדמותם של הבוגרים

- בעלי השקפת עולם ערכית ומוסרית
- מעורבים בחיי החברה הישראלית, ומוכנים לקבל על עצמם תפקידים ולמלא אותם באחריות ובמסירות
- מכירים את שורשיהם ואת זהותם, מודעים להם ומוקירים אותם, ובד בבד מכירים ומכבדים את זהות זולתם

- סקרנים, מתעניינים ואינטלקטואלים, ומסוגלים לאתר בכוחות עצמם את המידע ואת הכלים לסיפוק סקרנותם ולהרחבת ידיעותיהם
- מממשים את הפוטנציאל האישי שלהם כדי להשתלב באופן מיטבי בעולם האקדמי ובעולם העבודה
- יודעים לשתף פעולה עם זולתם למען מטרות ראויות.

1.2.2 עקרונות התפיסה החינוכית

- פיתוח אחריות אישית של הלומד כלפי עצמו ואחריות קהילתית לחברה ולמדינה
- שילוב ההיבטים של המעורבות החברתית והקהילתית בתוך תחומי הדעת ובתהליכי הלמידה
- מתן אפשרות לבתי הספר, למורים ולתלמידים לפנות זמן לקיום למידה משמעותית שתהיה רלוונטית ובעלת ערך ללומד ולמלמד, תפעיל את הלומד בתהליך הלמידה ותהפוך אותו לשותף בהבניית הידע
- התאמת הלמידה המשמעותית לגילים השונים, לנטיות ולכישורים אישיים ויצירה של חוויית למידה שתהלוס את עולם המושגים והרגשות של הלומד
- מתן יותר אוטונומיה לבתי הספר לגוון את דרכי ההוראה וההערכה
- הגדרת גרעין ידע ומיומנויות אחיד ומחייב לכלל הבוגרים.

1.2.3 מגמות ודגשים

- החינוך למעורבות חברתית יהיה משמעותי בחיי התלמיד, וישמש יסוד ערכי והתנהגותי משותף לכל בוגרי מערכת החינוך.
- ההבנה והחשיבה יטופחו, בין השאר באמצעות פיתוח של מיומנויות למידה עצמית, עבודה קבוצתית, כתיבה עיונית ומדעית ושימוש בטכנולוגיות מתקדמות.
- לימודי המדעים יהיו מרכיב בסיסי הנדרש להשכלתו ולפיתוח חשיבתו של הבוגר.
- ההשכלה הכללית מתחומי החברה והרוח, התרבות והמורשת, המדעים והטכנולוגיה, השפות והאמנויות – תחומים החוצים את כל התרבויות והחושפים את

המשתתפים לעולם רחב של רגשות ויצירה – תהיה חלק חשוב בחינוך התלמיד.

- יפונה זמן ללמידה משמעותית: תכנית הלימודים תותאם לשעות הלימוד ותאפשר גמישות פדגוגית, מספר אירועי הבחינה החיצוניים יופחת, ותינתן לבתי הספר אוטונומיה לבחור חלק מתכנית הלימודים וחלק מדרכי ההוראה וההערכה.

2. ארגון הלימודים בחטיבה העליונה

2.1 כללי

תכנית הלימודים תותאם לשעות המוקצות להוראה וללמידה בפועל, ותחולק לפרקי חובה ולפרקי הרחבה והעמקה. ההתאמה והחלוקה תאפשרנה לגוון את ההוראה ואת הלמידה ובכך תתאפשר הוראה מעמיקה ומשמעותית. בצד ההוראה הפרונטלית תיועדנה חלק משעות הלימוד לעבודה עצמית ולעבודה שיתופית הכוללות שימוש במאגרי מידע בליווי המורה המלמד ובהנחייתו ובשילוב סגנונות הוראה שונים, המתחשבים בסגנונות הלמידה של התלמידים.

שינוי דרכי ההוראה והלמידה יחייב שינוי בדרכי ההערכה, ויתאים אותן לעולם העיסוקים הנהוג במאה ה-21.

2.2 קיבוץ תחומי הדעת באשכולות

אחת הדרכים לארגון הלימודים בחטיבה העליונה היא קיבוץ תחומי דעת באשכולות של מקצועות בעלי זיקה של תוכן, מטרות ומיומנויות משותפות. ההנחה היא כי עולם הידע הוא רב-ממדי. מקצועות הלימוד השונים משקפים התבוננות על המציאות מנקודות מבט שונות. כדי לאפשר לתלמידים מבט רחב על העולם וכלים מגוונים לניתוח המציאות יש ללמדם, מחד גיסא, את תחומי הדעת בנפרד – כל מקצוע ומבנה הדעת והתוכן שלו – ומאידך גיסא להציע להם מבט אינטגרטיבי על העולם באמצעות קיבוץ מקצועות שיש זיקה ביניהם לאשכולות לימוד. דרך זו גם מאפשרת את צמצום מספר הבחינות, כפי שיפורט בהמשך, וכן היבחנות בדרך שמאפשרת יישום מקורי של הידע והמיומנויות שנלמדו.

2.3 צמצום אירועי הבחינה החיצוניים

מבנה הלימודים בחטיבה העליונה יכול מקצועות שתתקיים בהם היבחנות חיצוניות וגם הערכה בית-ספרית ומקצועות שתתקיים בהם הערכה פנימית בלבד. ברוב מקצועות הלימוד שמתקיימת בהם הערכה חיצונית יתקיים אירוע בחינה חיצוני אחד. בנוסף יוגבל מספר הבחינות החיצוניות שהתלמיד רשאי להשתתף בהן. צמצום אירועי הבחינה החיצוניים בחינוך העל-יסודי יסייע בפינוי זמן להוראה וללמידה בדרך מעמיקה ומשמעותית.

2.4 הערכה פנימית ובית-ספרית

ההערכה היא חלק מתהליך הלמידה. ביסוד תפיסה זו קיימת הנחה מרכזית שמתקיימים יחסי גומלין בין שיטות ההוראה ובין דרכי הלמידה ודרכי הערכת הישגים. גיוון ההוראה והלמידה יוכל להתבצע רק אם דרכי ההערכה תותאמנה לכך. העברת חלק מתהליכי ההערכה לאחריות בית הספר מאפשרת את הגיוון המתבקש בדרכי ההוראה והלמידה. בית הספר יהיה רשאי לקבוע את דרכי ההערכה המתאימות לו ולתלמידיו. הערכת עבודתם של התלמידים תבוא לידי ביטוי בתעודות (ראו להלן).

אופני הפעלת ההערכה הפנימית וההערכה הבית-ספרית יפורטו בחוזר נפרד.

3. תעודות הסיום

3.1 כללי

בסיום תכנית הלימודים שתפורט בהמשך יוכל התלמיד לקבל לפחות אחת מ-4 תעודות:

- תעודת בגרות
- תעודת הסמכה טכנולוגית
- תעודת גמר
- תעודת סיום 12 שנות לימוד.

3.2 תעודת בגרות

3.2.1 כללי

תעודת הבגרות מוענקת במדינת ישראל לכל בוגר חטיבה עליונה או נבחן חיצוני שעמד בהצלחה בכל הדרישות הלימודיות כפי שהוגדרו על ידי משרד החינוך בישראל.

3.2.2 מבנה תעודת הבגרות החדשה

א. תעודת הבגרות החדשה תכלול את הנתונים המזהים של התלמיד ואת שם בית הספר שהוא סיים.

ב. בתעודה יופיעו רשימת המקצועות שהתלמיד נבחן בהם בבחינות ממלכתיות חיצוניות באמצעות משרד החינוך או באישורו, היקף כל בחינה ביחידות לימוד ולצדה ציון, וכן רשימת המקצועות שהתלמיד למד והוערך בהם בהערכה פנימית ולצדם הציונים שניתנו לו.

עבודת גמר שכתב התלמיד בנוסף לשני מקצועות מורחבים תירשם בתעודה בנפרד (בתנאי שהעבודה אושרה מראש על ידי הפיקוח על עבודות הגמר באגף לחינוך העל-יסודי). בתעודה ייכתב נושא העבודה, היקף הפעילות בשעות לימוד (450 שעות לימוד) והציון שהתלמיד קיבל.

ג. בית הספר יעביר למשרד החינוך בסיום כל שנת לימודים, החל מסיום כיתה י', את הציונים השנתיים של התלמידים במקצועות שנלמדו באותה שנה. ציונים אלה יהיו חלק מהציון הסופי של המקצוע בתעודת הבגרות. חלקם ישוקללו עם הבחינות החיצוניות, וחלקם יופיעו בתעודה בפני עצמם.

3.2.3 חובות למידה והיבחנות לזכאות לתעודת בגרות – כללי

- א. תעודת הבגרות הבסיסית תכלול הערכות בתחומים האלה:
- מקצועות חובה ללמידה ולהערכה באמצעות היבחנות חיצוניות
  - מקצוע מורחב ברמה של 5 יח"ל – חובת למידה והיבחנות חיצוניות
  - מדעים, חינוך גופני והשכלה כללית – חובות למידה נוספות שאין עליהן חובת היבחנות בבחינות חיצוניות והמוערכות בהערכה פנימית בלבד

- תכנית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית – חובת עמידה במשימות המוגדרות.
- ב. בכל מקצוע שמתקיימת בו הערכה חיצונית – למעט מתמטיקה ואנגלית – יתקיים אירוע בחינה חיצוני אחד, וציון הבחינה ישוקלל עם ציון בית-ספרי שיבוסס על מגוון כלי הערכה. במתמטיקה ובאנגלית יתקיימו שני אירועי בחינה לכל רמת לימודים.
- ג. כדי שבוגר יהיה זכאי לתעודת בגרות יהיה עליו לענות על כל הדרישות המצטברות האלה:
  - לעמוד בהצלחה בתכנית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית בכל אחת משנות הלימוד בחטיבה העליונה
  - לעמוד בדרישות הסף בלימודי מדעים בהיקף של 3 שעות שבועיות במשך שנת לימודים אחת
  - לעמוד בדרישות הסף להשכלה כללית ולחינוך גופני
  - ללמוד את מקצועות החובה, להשתתף בתכנית הבית-ספרית במקצועות אלה ולעמוד בהצלחה בבחינות החיצוניות
  - ללמוד מקצוע מורחב בהיקף של 5 יח"ל, להשתתף בתכנית הבית-ספרית במקצוע זה ולעמוד בהצלחה בבחינה החיצונית
  - לצבור סך של 21 יחידות לימוד לפחות במקצועות החובה והבחירה המחייבים היבחנות חיצוניות או אישור הציון על ידי משרד החינוך, כנהוג היום.
- ד. המקצוע המורחב המחייב לימודים ברמה של 5 יח"ל יוכל להיות אחד ממקצועות החובה (למעט אנגלית), עבודת גמר בהיקף של 5 יח"ל או מקצוע בחירה אחר בהיקף של 5 יח"ל.

הערות

- תלמיד יוכל להיבחן בבחינות חיצוניות לכל היותר בשני מקצועות ברמה של 5 יח"ל (בנוסף למתמטיקה ולאנגלית). כל מקצוע נוסף שהתלמיד יבחר ללמוד ברמה מוגברת, או ברמה שאינה מוגברת, יירשם כמקצוע פנימי.

- עבודת גמר תוכל להיחשב כאחד משני המקצועות להרחבה, ולצדה יצינו מספר יחידות הלימוד והציון.
- במקרה שעבודת הגמר תהיה מקצוע מורחב נוסף על שני המקצועות המורחבים היא תירשם בנפרד, בתוספת ציון והיקף הפעילות בשעות לימוד (450 שעות לימוד) וללא אזכור של מספר יחידות הלימוד.
- תלמיד שילמד וייבחן במקצוע מורחב שאינו מקצוע חובה (באחד משני המקצועות שהוא רשאי להרחיב) ברמה של 5 יח"ל ויעמוד בהצלחה בבחינה החיצונית, אך לא ישלים את חובותיו לבית הספר במסגרת ההערכה הבית-ספרית, יוכל לבקש לרשום מקצוע זה בלבד בגיליון הציונים, בהיקף של 3 יח"ל. התלמיד יוכל להשלים את לימודיו במקצוע זה להיקף של 5 יח"ל בבחינה חיצונית, כנבחן משנה, לאחר סיום בית הספר. חשוב לזכור כי ללא מקצוע מורחב אחד לפחות (בנוסף לאנגלית) לא תינתן לתלמיד תעודת בגרות.

3.2.4 חובת ההיבחנות החיצונית – פירוט

- א. במקצועות הבאים יתקיימו בחינות חיצוניות אחידות לכלל הנבחנים בכל המגזרים:
  - מתמטיקה: 3 יח"ל לפחות
  - אנגלית: 3 יח"ל לפחות
  - מקצוע מורחב בהיקף של 5 יח"ל (ראו פירוט בהמשך).

ב. להלן פירוט על פי מגזרים של יחידות הלימוד המחייבות לבחינות חיצוניות במקצועות שבאשכולות החובה:

יהודי ממלכתי	יהודי ממ"ד	חרדי	דרוזי	ערבי
אשכול מורשת ותרבות: תנ"ך 2	אשכול מורשת ותרבות: תנ"ך 3 תושב"ע 3	אשכול מורשת ותרבות: תנ"ך 3 יהדות 3	אשכול מורשת ותרבות: תרבות ומורשת דרוזית 1	אשכול מורשת ותרבות: תרבות ומורשת האסלאם / תרבות ומורשת הנצרות 1
אשכול ידע עם, מדינה ועולם: היסטוריה 2 אזרחות 2	אשכול ידע עם, מדינה ועולם: היסטוריה 2 אזרחות 2	אשכול ידע עם, מדינה ועולם: היסטוריה 2 אזרחות 2	אשכול ידע עם, מדינה ועולם: היסטוריה 2 אזרחות 2	אשכול ידע עם, מדינה ועולם: היסטוריה 2 אזרחות 2
אשכול עברית: ספרות 2 לשון והבעה 2	אשכול עברית: ספרות 1 מחשבת ישראל 1 לשון והבעה 2	אשכול עברית: ספרות 1 מחשבת ישראל 1 לשון והבעה 2	אשכול עברית: שפה וספרות ערבית 3	אשכול עברית: שפה וספרות ערבית 3
			אשכול עברית: שפה וספרות ערבית 3	אשכול עברית: שפה וספרות ערבית 3

הערות

- חלק מן המוסדות להשכלה גבוהה בארץ מקבלים ללימודים רק נבחנים שתעודתם כוללת **אנגלית** בהיקף של 4 יח"ל לפחות.
- השאלון ברמת 5 יח"ל **באנגלית** אינו פוטר מחובת המקצוע המורחב, ועל התלמיד ללמוד מקצוע נוסף ברמה של 5 יח"ל.
- השאלונים ברמה של 5 יח"ל **במתמטיקה** פוטרם מחובת המקצוע המורחב, בתנאי שהתלמיד יצבור 21 יח"ל של היבחנות חיצוניות לפחות.
- מי שמתעתד להיבחן ברמה של 4 או 5 יח"ל **במתמטיקה**, ונבחן בשאלון הראשון ובו 3 יח"ל מתוך 4, או 3 יח"ל מתוך 5, יוכל, אם ירצה, להסתפק בשאלון זה ולסיים בכך את חובותיו במתמטיקה לזכאות לתעודת הבגרות.

3.2.5 רמות הלימוד

רמות הלימוד של המקצועות המחייבים בחינה חיצונית מוגדרות בהיקפים של 1-5 יח"ל. יחידות הלימוד משמשות מדד הן של היקף החומר ושל מידת ההעמקה במקצוע והן של מספר שעות הלימוד שהוקדשו לו.

מספר שעות ההוראה של כלל החומר הנלמד ביחידת לימוד אחת מוערך בכ-90 שעות לימוד בכיתה (3 שעות שבועיות לשנת לימודים). מקצועות ברמה של 5 יח"ל נלמדים בהיקף של 450 שעות לימוד לפחות.

3.2.6 חובת למידה להערכה פנימית

בנוסף לתנאי ההיבחנות החיצונית לצורך הזכאות לתעודת הבגרות קיימת חובת למידה והערכה במסגרת בית הספר לפי הפירוט הזה:

א. יש ללמוד לפחות מקצוע אחד מתוך אשכול המדעים בהיקף של 3 שעות שבועיות במשך שנה אחת, ללא קשר למקצוע שיבחר התלמיד להרחיב. לעניין זה ייחשבו חמשת המקצועות האלה: מבוא לביולוגיה, מבוא לכימיה, מבוא לפיזיקה, מוט"ב ומדעי הטכנולוגיה.

לתלמידי החינוך הטכנולוגי תיחשב הלמידה כיחידה ראשונה מתוך ההרחבה המחויבת במסלול זה.

אם יבחר התלמיד להרחיב שני מקצועות מתוך ארבעת המקצועות פיזיקה, כימיה, ביולוגיה ומדעי המחשב, הוא יהיה פטור מלימודי המקצוע המוזכר ב-א' לעיל.

ב. יש ללמוד שני מקצועות להשכלה כללית, בנוסף לחובת הלמידה מאשכול המדעים, מתוך אשכול החברה והרוח, אשכול המורשת והתרבות, אשכול האמנויות, אשכול המדעים והטכנולוגיה או אשכול השפות. שני המקצועות יוכלו להיות מאותו אשכול או מאשכולות שונים. היקף הלימודים בכל אחד מהם לא יפחת מ-30 שעות לימוד שנתיות סך הכול, והם יצוינו בתעודה כ"השכלה כללית מאשכול (שם האשכול)".

בתי ספר שיבחרו ללמוד יחידה ראשונה מתוך המקצועות המורחבים בכיתה י' – תוכל יחידה זו להיחשב כמקצוע להשכלה כללית, אם התלמידים לא ימשיכו את לימודיהם במקצוע.

ג. יש ללמוד חינוך גופני בהיקף של 60 שעות לימוד מדי שנה במשך 3 שנים.

ד. יש להשתתף באופן פעיל בתכנית הלימודים התלת-שנתית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית ולעמוד בדרישות המצוינות בה.

ה. הציונים של מקצועות אלו ייכללו בתעודת הבגרות כחלק מהמקצועות להערכה פנימית.

3.2.7 הדרישות לתכנית החינוכית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית

א. התכנית החינוכית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית היא תלת-שנתית. רק עם סיום החובות הנדרשות יוכל התלמיד לקבל את ההערכה "עמד במשימה בהצלחה", שהיא תנאי הכרחי לזכאות לתעודת הבגרות.

ב. התכנית מתפרסת על פני 3 שנים של למידה משמעותית ומעורבות פעילה. התכנית תורמת לטיפוח בוגר עצמאי, מעורב, בעל תודעה חברתית, בעל חוסן נפשי, אכפתי ורואה את המעורבות כדרך חיים.

ג. להלן פירוט התכנית החינוכית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית על פי שכבות הגיל:

נושאי התכנית	דגשים	דרישות התכנית
כיתה י': אני והקהילה	להיות אזרח המודע לעצמו, מפעיל שיקולי דעת ערכיים בבחירותיו, פעיל ומעורב בקהילה	60 שעות התנסות מעשית פרטנית + 30 שעות התנסות מעשית קבוצתית (פרויקט) עד תום חופשת הקיץ
כיתה י"א: אני והחברה הישראלית	להיות אדם המודע לזהותו האישית, מנהל ומכוון את עצמו, מפתח שייכות קהילתית על ידי מעורבות והשפעה בקהילה ובחברה הישראלית	השלמת המשימות בכיתה י"א + 30 שעות התנסות מעשית פרטנית + 30 שעות התנסות מעשית קבוצתית (פרויקט) עד תום חופשת הקיץ
כיתה י"ב: אני ומדינת ישראל	להיות בוגר המכיר ומכבד את תרבות עמו ואת תרבות זולתו, הנכון לשרת שירות משמעותי צבאי, לאומי ואזרחי ולנהל חיי אזרחות פעילה ויצרנית ובעל מסוגלות לזהות צרכים בחברה וליזום מענים.	השלמת המשימות בכיתה י"ב ובכיתה י"א + 30 שעות (פרויקט) התנסות מעשית פרטנית או קבוצתית

ד. תנאי הכרחי להצטיינות מטעם משרד החינוך מחייב השלמת המשימות בהצלחה בכיתות י', י"א ו-י"ב + 30 שעות התנדבות אישית בכיתה י"ב + סיכום יומן מסע רפלקטיבי המשקף את התהליך.

3.2.8 מועדי ההיבחנות

- א. הבחינות לכל התלמידים שיחלו את לימודיהם בכיתה י' החל משנת הלימודים התשע"ה תתקיימנה ב-3 מועדים: מועד הקיץ בסוף כיתה י"א, מועד החורף בכיתה י"ב ומועד הקיץ בסוף כיתה י"ב.
- ב. במועד חורף מתקיימות בחינות בגרות במקצועות החובה בלבד ברמת הלימוד המזערית.
- ג. אוכלוסיות מיוחדות שתאושרנה מראש על ידי האגף לחינוך על-יסודי תוכלנה להיבחן החל ממועד החורף בכיתה י"א.
- ד. ההיבחנות החיצוניות על יחידות ההרחבה במקצועות החובה תתקיים במועד ההיבחנות של המקצוע ברמת החובה, ותהיה הפסקה בין שני החלקים.
- ה. בבחינות החיצוניות במקצועות המורחבים שאינם חובה תתקיים ההיבחנות בימים מרוכזים לפי קבוצות ההיבחנות המפורטות בטבלה להלן.
החלוקה תעודד תלמידים המעוניינים להרחיב שני מקצועות לבחור אותם מעולמות תוכן שונים. יחד עם זאת, אם ירצה בית הספר לאפשר לתלמידים שני מקצועות בעלי מועד היבחנות אחד, הוא יוכל לעשות זאת באמצעות הפניית התלמידים להיבחנות החיצוניות במקצוע אחד בכיתה י"א ובמקצוע השני בכיתה י"ב.

מועד היבחנות ראשון	מועד היבחנות שני	מועד היבחנות שלישי	מועד היבחנות רביעי
1. מדעי הטכנולוגיה/ מקצוע מדעי בחינוך הטכנולוגי (בחירה א')	1. מקצוע מוביל בחינוך הטכנולוגי (בחירה ב')	1. מקצוע התמחות בחינוך הטכנולוגי (בחירה ג')	
2. אמנויות	2. רוח ומורשת	2. שפות	חברה וסביבה
- אמנות	- תורה שבעל פה מ"מ	- ערבית למגזר היהודי	גיאוגרפיה
- תיאטרון	- מחשבת ישראל מ"מ	- עולם הערבים והאיסלם	לימודי א"י וארכיאולוגיה
- מחול	- פילוסופיה כללית	- אמהרית	מדעי החברה
- מוזיקה		- צרפתית	מדעי הסביבה
- קולנוע		- אידיש	מדעי החקלאות
- חינוך גופני		- רוסית	מדעי כדור הארץ
- תקשורת		- ספרדית	
		- סינית	
		- איטלקית	
		- גרמנית	

הערות לטבלה

- בטבלה מופיעים מרבית מקצועות הבחינה העיוניים. החלוקה למועדי היבחנות רלוונטית למקצועות שיש בהם בחינה חיצונית בכתב.
- מועדי ההיבחנות במקצועות כימיה, פיזיקה וביולוגיה אינם מופיעים בטבלה שכן הם ייקבעו בנפרד ממועדי ההיבחנות בשאר המקצועות, באופן שיאפשר ללמוד כל אחד מהם עם כל אחד מהמקצועות הקיימים.

- ו. בשלב זה יתקיימו מועדי ב' במתמטיקה ובאנגלית בקיץ י"א ובקיץ י"ב, ובהמשך ייבחן נוהל מועדי ב' מחדש.
- ז. נבחנים צעירים יוכלו להמשיך ולהיבחן בהתאם לנאמר בחוזר הוראות הקבע תשע"ב/8(ב), סעיף 1-1.5, "תלמידים מחוננים – תכניות ייחודיות ונהלים להפעלתן וליישומן", ס"ק 4.4 "נבחנים צעירים בבחינות הבגרות", וכן בסעיף 4.3-30 בחוזר הוראות הקבע ס"א/3(א), "נהלים חדשים לנבחנים צעירים בבחינות הבגרות".

3.2.9 תכנית הלמידה וההיבחנות

- א. המקצועות שיילמדו ושייבחנו בהם בבחינות חיצוניות יתחלקו לפרקי חובה שתהיה עליהם בחינת בגרות חיצונית לצד פרקי בחירה שיוערכו על ידי מורי בית הספר.
- ב. להלן מבנה הלמידה של מקצועות אלו:

חלק הבחירה	חלק החובה	המרכיב
כ-30%	כ-70%	היקף החומר
בחירה מתוך תכנית שיציע מפמ"ר המקצוע	מוגדרת מראש	תכנית הלימודים
הערכה מגוונת – ציון בית-ספרי בלבד	שקלול של בחינת בגרות חיצונית + ציון בית-ספרי	דרך ההערכה
100% ציון בית-ספרי	70% ציון בחינה + 30% ציון בית-ספרי ("ציון מגן"/"ציון הגשה"/"ציון מסכם")	הרכב הציון בכל חלק
30%	70%	הרכב הציון הסופי

הערה: במקצועות בחירה שמתקיימים בהם תהליכים של הערכה בית-ספרית חלופית בהיקף גבוה יוכל משקלה של ההערכה הבית-ספרית לעלות על 30%. הנחיות מפורטות לגבי כל מקצוע תפורסמנה בחוזרי המפמ"ר.

- ג. מקצועות שיילמדו ויוערכו על ידי מורי בית הספר יוערכו בדרכי ההערכה המתוארות להלן.

3.2.10 הערכה בית-ספרית

א. בתי הספר יעריכו את הישגי תלמידיהם ואת התהליכים שהם עברו בשתי דרכים: הדרך האחת היא זו שהייתה נהוגה עד היום, באמצעות למידה והיבחנות לקראת בחינות הבגרות החיצוניות, והדרך האחרת היא באמצעות הערכות בית-ספריות שעל פיהן יינתן לתלמיד ציון בית-ספרי על מרכיב למידה שלם שלא מתקיים בו מבחן חיצוני.

ב. בית הספר יהיה רשאי לקבוע את דרכי ההערכה המתאימות לו ולתלמידיו, בתנאי שישמור על מסגרת הכללים המובאים כאן:

(1) הדרישות מהתלמידים במסגרת ההערכה הבית-ספרית תהיינה מגוונות ותאפשרנה ביטוי למגוון כישורים ונטיות. מטלות אפשריות לדוגמה הן: עבודת חקר יחידנית או קבוצתית, הכנת תלקיט עבודות, מטלת ביצוע קבוצתית, עבודה עיונית, למידה באמצעות פרויקטים, משימות לימודיות במעבדה, קריאה מונחית ועוד, שיובילו את התלמיד להעמיק בנושא מתוך תכנית הלימודים ולהביע את ידיעותיו.

(2) במסגרת ההערכה הבית-ספרית יהיה כל תלמיד חייב לכתוב במהלך לימודיו לאורך 3 שנות התיכון עבודת חקר אחת לפחות בהרכב אישי או קבוצתי.

(3) בתי הספר יוכלו להגיש בקשה להמיר את ההיבחנות החיצוניות באחד ממקצועות החובה (להוציא מתמטיקה ואנגלית) בחלופות הערכה באישור המזכירות הפדגוגית.

כל האמור כאן אינו חל על תכניות שהוגדרו ואושרו כתכניות לימודים ייחודיות.

3.2.11 מצטייני משרד החינוך

תלמידים יקבלו תעודת הצטיינות ממשרד החינוך אם יעמדו בכל הדרישות המצטברות האלה:

- הצטייני בתכנית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית.

- למדו ונבחנו באנגלית ברמה של 5 יח"ל.

- למדו ונבחנו במתמטיקה ברמה של 4 יח"ל לפחות.
- ממוצע ציוניהם בתעודת הבגרות הוא 90 ומעלה.

3.2.12 הבהרות

- א. מקצוע מורחב יכול להיות אחד ממקצועות החובה, עבודת גמר או מקצוע בחירה. למשל, מקצוע המתמטיקה בהיקף 5 יח"ל עונה על הדרישה של מקצוע חובה ועל הדרישה של מקצוע מורחב, משום שהוא בהיקף של 2 יח"ל מעבר למינימום הנדרש במקצוע זה. כך גם המקצוע תנ"ך בהיקף של 5 יח"ל וכדומה, בתנאי שהתלמיד צבר 21 יח"ל לפחות בהיבחנות חיצוניות.
- ב. באשכולות "עברית", "ערבית", ו"ידע עם, מדינה ועולם" יינתן לתלמיד גם ציון משוקלל של הציונים שקיבל באותו אשכול ולידם ציון מספר יחידות הלימוד באשכול.
- ג. באשכול "עברית" יהיה אפשר להרחיב את הספרות לרמת 5 יח"ל. במקרה כזה לא יקבל התלמיד בתעודה ציון אחד בעברית בהיקף של 4 יח"ל, אלא הציונים יירשמו בתעודה באופן הזה:
- ספרות, 5 יח"ל
  - לשון והבעה, 2 יח"ל
- ד. באשכול "ידע עם, מדינה ועולם" יהיה אפשר להרחיב את לימודי ההיסטוריה או האזרחות לרמה של 5 יח"ל. במקרה כזה לא יקבל התלמיד בתעודה ציון במקצוע "ידע עם, מדינה ועולם" בהיקף של 4 יח"ל, אלא הציונים יירשמו בתעודה באופן הזה:
- אזרחות, 5 יח"ל
  - היסטוריה, 2 יח"ל
- או כך:**
- היסטוריה, 5 יח"ל
  - אזרחות, 2 יח"ל
- ה. בנוסף, תלמיד שבחר להרחיב מקצוע חובה לרמה של 5 יח"ל ייבחן באירוע חיצוני על 70% מחלק החובה ובאירוע חיצוני נוסף על 70% מחובת ההרחבה.

3.3 תעודות בחינוך הטכנולוגי והמקצועי

3.3.1 כללי

- א. תעודת הסמכה טכנולוגית מוענקת במדינת ישראל לכל בוגר בית ספר על-יסודי שעמד בהצלחה ב-3 מקצועות מתוך אחד המסלולים של החינוך הטכנולוגי על פי המבנה המתואר בטבלה ב-3.3.2 להלן.
- ב. בתכנית החדשה שתחל בשנת הלימודים התשע"ה, תודגש חובת הלמידה של 3 מקצועות הבחירה, ותודגש במיוחד חשיבותו של מקצוע ההתמחות (בחירה ג'), התומך בלמידה המשמעותית.
- ג. תכנית הלימודים הטכנולוגית מאפשרת לתלמידים להגיע לקבלת תעודות הסמכה משמעותיות לשוק העבודה.
- ד. התכנית מאפשרת לתלמידי תכנית טו"ב – טכנאי ובגרות – לסיים 14 יח"ל עד סוף כיתה י"א ולזכות בסוף כיתה י"ב בתעודת בגרות ובתעודת טכנאי.
- ה. תכנית הלימודים הטכנולוגית מאפשרת לתלמידי החינוך ההנדסי ללמוד מקצוע מדעי מורחב + מקצוע מוביל + מקצוע התמחות בהיקף של 5 יח"ל כל אחד ולהיבחן בהם על פי הפירוט בטבלה להלן.
- ו. הוראת קבע מיוחדת בעניין החינוך הטכנולוגי מפרטת את תעודות ההסמכה ואת התנאים לקבלתם (חוזר הוראות הקבע עד/12(א), סעיף 3.1-48).

3.3.2 מבנה המקצועות הטכנולוגיים ואופני הערכה

הבחירה	שם המקצוע	רמת הלימוד	היבחנות/ הערכה
א'	מדעי הטכנולוגיה	5-1 יח"ל	יוערך בהערכה פנימית.
א'	פיזיקה או כימיה או ביולוגיה	5-1 יח"ל	ברמה של 5 יח"ל על בית הספר לבחור בין היבחנות חיצונית במקצוע המדעי (בחירה א') לבין היבחנות חיצונית במקצוע המוביל.
ב'	מקצוע מוביל	5-1 יח"ל	ברמה של 5 יח"ל על בית הספר לבחור בין היבחנות חיצונית במקצוע המדעי (בחירה א') לבין היבחנות חיצונית במקצוע המוביל.
ג'	מקצוע התמחות	3 או 5 יח"ל	יוערך בהיבחנות חיצונית.

3.3.3 חובות הלמידה וההיבחנות המזעריות לזכאות לתעודת הסמכה טכנולוגית (7 יח"ל לפחות) – פירוט

- מקצועות בחירה – שניים בהיבחנות חיצונית ואחד בהערכה פנימית
- מקצוע התמחות (בחירה ג') ברמה של 3 יח"ל לפחות – למידה והערכה באמצעות היבחנות חיצונית
- מקצוע מוביל (בחירה ב') ברמה של 3 יח"ל לפחות – למידה והערכה באמצעות היבחנות חיצונית.
- מדעי הטכנולוגיה או מבוא לפיזיקה, או מבוא לכימיה או מבוא לביולוגיה – למידה בהיקף 3 שעות שבועיות במשך שנה אחת באמצעות הערכה פנימית.

הערה

תלמיד שירצה להמשיך את לימודיו לקראת תעודת "טכנאי" או "הנדסאי" יצטרך לפחות 14 יח"ל (שהן תנאי קבלה ללימודי ההמשך), 7 יח"ל טכנולוגיות כפי שמתוארות לעיל + 7 יח"ל עיוניות על פי הפירוט להלן.

- מתמטיקה ברמה של 3 יח"ל לפחות - למידה והערכה באמצעות היבחנות חיצוניות
- אנגלית ברמה של 3 יח"ל לפחות - למידה והערכה באמצעות היבחנות חיצוניות
- מקצוע מתוך אשכול שפת-האם, עברית או ערבית, ברמה של יח"ל אחת לפחות - למידה והערכה באמצעות היבחנות חיצוניות או הערכה פנימית באשכול שפת האם.

3.4 תעודת גמר

תעודת גמר היא תעודה המעידה על סיום 12 שנות לימוד והיא תונפק לבוגרים שאינם זכאים לתעודת בגרות מלאה או לתעודה טכנולוגית אשר נכחו ב-80% מתכנית הלימודים בחטיבה העליונה ועמדו בהצלחה בהיבחנות חיצוניות במקצוע אחד לפחות.

3.5 תעודה לסיום 12 שנות לימוד

תעודה לסיום 12 שנות לימוד במדינת ישראל היא תעודה המוענקת לכל בוגר בית ספר תיכון שלקח חלק בפעילות בית ספרו ונכח ב-80% מתכנית הלימודים בחטיבה העליונה בכל אחת משנות הלימודים עד סוף כיתה י"ב לפחות.

התעודה תונפק על ידי משרד החינוך לכל תלמיד שיעמוד בדרישות ולא יהיה זכאי לתעודת בגרות או לתעודת גמר.

4. אבני דרך ליישום

- 4.1 כדי לאפשר למערכת החינוך להתארגן ולעבור את השינוי הדרוש להפעלת התכנית וכדי ללמוד באופן יסודי את היתרונות ואת החסרונות בחלק מהמהלכים שנקבעו הוחלט להפעיל את התכנית באופן מדורג. להלן נתייחס למועדי היישום השונים.

- 4.2 בשני המחזורים הראשונים ליישום התכנית, דהיינו בשנים התשע"ו, התשע"ז והתשע"ח, כאשר תלמידים שהחלו את לימודיהם בחטיבה העליונה בכיתה י' בשנים התשע"ה והתשע"ו יגיעו לכיתות י"א ו-י"ב, יוכל בית הספר להעריך את תלמידיו במספר לא מוגבל של מקצועות באמצעות מבחנים בית-ספריים בכתב על פרקי הלמידה המיועדים לחלופות בהערכה במקצועות השונים. תקופה זו תשמש להטמעה ולהקניית כלים להוראה ולחלופות בהערכה.
- 4.3 החל מהמחזור השלישי ליישום התכנית (לתלמידים שיחלו את לימודיהם בכיתה י' בשנת הלימודים התשע"ז ואילך) יוכלו בתי הספר להשתמש בבחינות בכתב ככלי הערכה יחיד במסגרת ההערכה הבית-ספרית ב-3 מקצועות לכל היותר.
- 4.4 בנוסף, החל מהמחזור השני ליישום התכנית יהיה אירוע בחינה אחד בלבד באשכול "עברית", אירוע אחד באשכול "ערבית" ואירוע בחינה אחד באשכול "ידע עם, מדינה ועולם". במהלך השנים תיקבע הדרך המועדפת לקיום אירוע בחינה אחד בכל אחד מהאשכולות האלה.

5. נספח: מילון מושגים

- **נבחן חיצוני** (נבחן אקסטרני): נבחן בבחינות בגרות אשר אינו משויך לבית ספר בעל סמל מוסד, כגון תלמיד בתכנית היל"ה להשלמת השכלה, תלמיד שלמד בחינוך ביתי וכדומה.
- **נבחן משנה**: בוגר בית ספר המבקש לחזור על בחינה לשיפור ציון או להשלים מקצוע או בחינה חסרה.
- **מקצוע חובה**: מקצוע שחובה ללמוד אותו ולהיבחן בו בבחינה חיצונית כתנאי לקבלת תעודת הבגרות. מקצועות החובה מופיעים בסעיף הקטן 3.2.4 לעיל, ויש לשים לב כי למגזרים השונים יש מקצועות חובה שונים.
- **מקצוע מורחב**: מקצוע הנלמד ברמה של 5 יח"ל. מקצוע מורחב יכול להיות אחד ממקצועות החובה או אחד ממקצועות הבחירה.
- **מקצוע בחירה**: מקצוע שאינו אחד ממקצועות החובה. התלמיד יכול לבחור במקצוע בחירה ולהגביר אותו לרמה של 5 יח"ל כדי לענות על דרישות המקצוע המורחב.
- **מקצוע להשכלה כללית**: מבוא לתחום דעת או תכנית לימודים קצרה שבית הספר בוחר ללמד להעשרה בלבד. המקצוע מוערך בהערכה פנימית בלבד. לכל תלמיד יופיעו שני מקצועות להעשרה כללית בתעודת הבגרות.
- **חובת למידה**: מקצועות לימוד שהתלמיד חייב ללמוד במסגרת לימודיו בחטיבה העליונה, והוא יוערך על הישגיו בהם במסגרת פנימית. ציונים במקצועות שחלה עליהם חובת למידה יופיעו ללא אזכור יחידות הלימוד.
- **חלופות בהערכה**: שיטות הערכה מעבר למבחן בגרות חיצוני בכתב, כגון מטלות לימודיות במעבדה, מבחן בית-ספרי בכתב, מתן הרצאה, הצגת תוצר מעשי והגנה עליו, לימוד מבוסס-פרויקטים, עבודות בהיקפים ובסגנונות שונים, מטלת ביצוע, תלקיט עבודות ועוד.
- **הערכה חיצונית**: ציון שניתן לתלמיד במקצוע שמתקיימת בו גם היבחנות חיצונית. הציון משוקלל בין בחינת הבגרות, ציון ההגשה והציון בהערכה בית ספרית.
- **הערכה בית-ספרית**: ציון הניתן לתלמיד על ידי בית הספר בדרך ובשיטה שבית הספר בחר להעריך את ידיעותיו, ובכלל זה מבחן. ציון זה יהיה בדרך כלל 30% מהציון במקצוע המוערך בהיבחנות חיצונית.

- **הערכה פנימית:** ציון הניתן לתלמיד על ידי בית הספר בדרך ובשיטה שבית הספר בחר להעריך את ידיעותיו, ובכלל זה מבחן. הערכה פנימית ניתנת על ידי בית הספר במקצוע שלא מתקיימת בו הערכה חיצונית.
- **עבודת חקר:** עבודה המנסה להשיב על שאלה פתוחה, שאי אפשר לתת עליה תשובה אחת מוחלטת. על כותב העבודה לשאול את השאלה ולנסות לתת לה תשובה מבוססת. שאלת החקר בעבודה תהיה אופרטיבית ומותאמת להיקף העבודה שהוגדר. עבודת חקר איננה עומדת בפני עצמה בתעודת הבגרות והיא חלק מציון כולל במקצוע שבו היא נכתבה.
- **עבודת גמר:** עבודת הגמר היא משימה לימודית המאפשרת לתלמיד לימוד נושא וחקירתו על-פי בחירה ועניין אישיים. העבודה מאפשרת התמודדות עם משימה לימודית מעמיקה ומאתגרת ועיסוק בסוגיה שהיא מעבר לנלמד בבית הספר ומעבר לתכנית הלימודים ולתכנית הבחינות הרגילה. עבודת הגמר היא בת 5 יח"ל. הכנתה היא על-פי כללים ודרישות מקצועיות שנקבעו על ידי הפיקוח במשרד החינוך, בליווי של מנחה אקדמי מומחה לנושא ובליווי ובהכוונה של מורה בית-ספרי. הכנת העבודה מתפרסת על פני שתי שנות לימודים, בכיתות י"א-י"ב. העבודה היא ביטוי ליכולתו המצוינת של התלמיד, לידע ולכלים שהוא רכש ולהתנסויותיו הלימודיות המגוונות.
- **פרויקט גמר בחינוך הטכנולוגי:** פרויקט שנלמד במסגרת מקצוע ההתמחות (מקצוע בחירה ג') בחינוך הטכנולוגי המשמש יישום של הלמידה. היקף הפרויקט 3 יח"ל (270 שעות) או 5 יח"ל (450 שעות).
- **פרויקט אישי או פרויקט קבוצתי:** פעילות שהתלמיד יזם בעצמו, או בשיתוף עם קבוצת תלמידים שהוא משתף אתם פעולה במסגרת התכנית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית, כדי לטפל בנושא משמעותי לטובת החברה. היקף הפעילות יהיה כ-30 שעות לכל אחד מהמשתתפים.
- **תיעוד יומן מסע:** תיעוד פעילות המחויבות האישית, המעורבות האישית והמעורבות הקבוצתית לאורך 3 שנות הלימודים בתכנית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית קהילתית, באופן שיתאר את הפעילות ויצביע על התפתחות אישית משמעותית ועל תהליכים רפלקטיביים שעבר התלמיד. הנחיה לתיעוד תינתן בבתי הספר.
- **עבודה עיונית:** עבודה הדורשת העמקה באחד הנושאים של תכנית הלימודים. העבודה איננה חוקרת, אלא מבנה ומסכמת ידע בנושא ממוקד, והיא אחת החלופות האפשריות להערכת התלמידים.

- **למידה מבוססת פרויקטים (P.B.L):** למידה המתבצעת בקבוצות, ונקודת המוצא שלה היא פרויקט יישומי בתחום הדעת שעל הקבוצה לבצע. לשם כך כל אחד מחברי הקבוצה אוסף מידע, מעריך אותו וממזג אותו עם המידע שהעלו בחכתם יתר חברי הקבוצה.
- **תלקיט (פורטפוליו) – תיק עבודות:** אוסף מכוון של מטלות התלמיד, ובכלל זה בחינות הנמצאות בתהליך עבודה או שהכנתן הסתיימה. האוסף מציג את מאמציו, את התקדמותו ואת הישגיו של התלמיד בתחום מסוים. ברוב המקרים ישולבו הכנת התלקיט ותוכנו עם העדפותיו של התלמיד בבחירת התוכן.
- **מטלת ביצוע:** מטלה לימודית המציגה בעיה מהחיים הדורשת פתרון או מטלה הדורשת ביצוע של משימה. במטלת ביצוע התלמיד מדמה תפקוד כפי שהיה מתפקד בחיי היום-יום. בהכנת מטלת הביצוע יש כמה תשובות אפשריות, והתלמיד נדרש למצוא אחת מהן תוך שימוש בידע קיים ונרכש. מטרת מטלת הביצוע היא הערכת יכולתו של התלמיד ליישם תוכני למידה תוך כדי הפעלת שיקול דעת, תכנון, פתרון בעיות, ארגון ומיזוג מידע, הסקת מסקנות וביקורתיות. מטלת ביצוע מסתיימת כאשר התלמיד מפיק תוצר חשיבה ומציג אותו.

3. ארגון ומינהל

3.11 תשלומי הורים

3.11-15 גביית תשלומי הורים ושכר לימוד במוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים ובמוסדות במעמד פטור, גביית תשלומי הורים עבור מקצועות לימוד ברמה מוגברת בחטיבה העליונה וגביית תשלומי הורים במוסדות ניסויים וייחודיים

מבוא

תמצית

הוראה זו מסדירה את כל הקשור בגביית שכר לימוד ותשלומי הורים במוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים, בגביית תשלומי הורים עבור מקצועות לימוד ברמה מוגברת בחטיבה העליונה, וכן בגביית תשלומי הורים במוסדות ייחודיים, רשמיים ומוכרים שאינם רשמיים, ובאופן שבו נדרש לקבל אישור לכך. ההוראה מבהירה מי רשאי לגבות שכר לימוד ודמי רישום, וכן את גובה שכר הלימוד, את הדרכים לקבלת אישור לגבייתו ואת דרכי גבייתו. ההנחיות לגבי גביית תשלומים לתכנית נוספת בבתי ספר ייחודיים הן בתוקף לשנת הלימודים התשע"ה בלבד.

התוקף: החל מ-27 באוגוסט 2014. ההוראה לגבי גביית תשלומי הורים במוסדות חינוך ניסויים וייחודיים היא בתוקף לשנת הלימודים התשע"ה בלבד.

התחולה: מוסדות חינוך רשמיים ומוכרים שאינם רשמיים ומוסדות חינוך שחל עליהם חוק הפיקוח על בתי-ספר, התשכ"ט-1969.

הסטטוס: חדש.

חוזרים קודמים בנושאים קשורים

- סעיף 9-3.11 בחוזר הוראות הקבע סג/3(א), "תשלומי הורים" – בתוקף
- סעיף 10-3.11 בחוזר הוראות הקבע סג/6(א), "תשלומי הורים" – תיקון לסעיף 9-3.11 בחוזר הוראות הקבע סג/3(א) – בתוקף

- סעיף 3.11-11 בחוזר הוראות הקבע סד/2(א), "תשלומי הורים" – תיקון לסעיף 3.11-9 בחוזר הוראות הקבע סג/3(א) – **בתוקף**
  - סעיף 3.11-12 בחוזר הוראות הקבע סד/4(א), "תכנית לימודים נוספת (תל"ן) בגני ילדים – השלמה לסעיף 3.11-9 בחוזר הוראות הקבע סג/3(א) – **בתוקף**
  - סעיף 3.11-14 בחוזר הוראות הקבע עג/10(ג), "תשלומי הורים עבור תכנית לימודים נוספת תורנית במוסדות חינוך ממלכתיים דתיים" – **בתוקף**
  - סעיף 3.1-29 בחוזר הוראות הקבע סח/3(א), "מוסדות חינוך ניסויים – גני ילדים ובתי ספר" – **בתוקף** (למעט סעיף קטן 8 **שבוטל**)
  - סעיף 3.1-40 בחוזר הוראות הקבע עא/6(א), "עדכון נוהלי הוועדה לבתי ספר ייחודיים אזוריים ועל-אזוריים ואזורי בחירה מבוקרת וביצוע ניסוי מקדים להרחבת אזורי הרישום ברשויות המקומיות" – **בתוקף**
  - סעיף 3.1-45 בחוזר הוראות הקבע עג/10(א), "מרכזי הפצה ניסויים בגן הניסויים והיזמות שבמזכירות הפדגוגית" – **בתוקף**
  - סעיף 3.7-74 בחוזר הוראות הקבע עג/1(א), "הענקת מלגות לתלמידים שהוריהם מתקשים בתשלום עבור אבזרי לימוד ופעילויות חינוכיות וחברתיות" – **בתוקף**.
- התפוצה:** המנהלים במוסדות החינוך הרשמיים והמוכרים שאינם רשמיים ובמוסדות הפועלים ברישיון לפי חוק הפיקוח על בתי-ספר, התשכ"ט-1969, המפקחים הכוללים, מנהלי המחוזות ומנהלי מחלקות החינוך ברשויות המקומיות.

הגורם האחראי

- א. **שם היחידה:** המינהל הפדגוגי
- ב. **בעל התפקיד:** מנהל אגף יישומי חוק ומדיניות במערכת החינוך
- ג. **מס' הטלפון:** 02-5604028
- ד. **דוא"ל:** hagitme@education.gov.il

תוכן העניינים

1. כללי
2. תשלומי הורים ושכר לימוד במוסדות חינוך לא רשמיים – מוסדות מוכרים שאינם רשמיים ומוסדות במעמד פטור
3. גביית תשלומי הורים עבור מקצועות לימוד ברמה מוגברת בחטיבה העליונה
4. גביית תשלומי הורים במוסדות חינוך ניסויים וייחודיים
5. הוראות שונות
6. נספח: פירוט שעות התל"ן הניתנות במוסד החינוכי.

1. כללי

הפעילות במוסדות החינוך, ובכללה הוראת תכנית הלימודים המחייבת, מתבססת בעיקרה על שירותים הניתנים על ידי המדינה ועל ידי הרשויות המקומיות במוסד חינוך רשמי ועל ידי הבעלים של המוסד במוסד חינוך שאינו רשמי. פעילות זו כוללת העסקת מורים, מנהלים, עובדי חינוך ומינהל אחרים, וכן בנייה ואחזקה של מוסדות חינוך. עם זאת, נוסף על השירותים הניתנים על ידי המדינה ועל ידי הרשות מקומית או על ידי הבעלים של מוסד החינוך, יש גם שירותים שהפעלתם מתקיימת באמצעות מימון של הורי התלמיד, בהתאם לכללים, למגבלות ולסייגים המפורטים בחוזר זה.

סעיף 6(ד) לחוק לימוד חובה התשי"ט-1949 קובע:

"מי שזכאי לחינוך חינוך לפי סעיף זה, לא יידרשו בעדו דמי הרשמה או כל תשלום אחר בעד לימודיו במוסד חינוך רשמי או בעד לימודיו במוסד חינוך אחר שאוצר המדינה נושא בשכרם לפי סעיף קטן (ג), ואולם רשות החינוך המקומית שבתחום שיפוטה נמצא מוסד החינוך שבו הוא לומד, ובמוסד חינוך שאינו רשמי רשות החינוך המקומית כאמור או בעל המוסד וכן מנהל מוסד חינוך רשמי, יהיו רשאים, באישור השר, לגבות תשלומים והחזר הוצאות בשיעורים שהשר יקבע, בעד אספקה שהם נותנים לו ובעד שירותים שהם נותנים לו, נוסף על השירותים אשר הגדיר אותם בתקנות כשירותים מקובלים. אישור השר וקביעת שיעור התשלומים והחזר ההוצאות טעונים אישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת."

ההוראות לעניין תשלומי הורים לפי סעיף זה חלות על מוסדות חינוך רשמיים ועל מוסדות חינוך שאינם רשמיים בשלבי החינוך היסודי והעל-יסודי.

יובהר כי תשלומי ההורים הבסיסיים עבור ביטוח, טיולים, מסיבות וכו', וכן התשלומים בגין תכנית לימודים נוספת ובגין רכישת שירותים מרצון, מוסדרים באמצעות חוזר המנכ"ל בנושא "תשלומי הורים" המתפרסם מזמן לזמן. בכל מקרה אין להתנות רישום תלמידים בתשלום כלשהו, אלא אם כן ניתן אישור לכך לפי ההוראות בחוזר זה.

2. תשלומי הורים ושכר לימוד במוסדות חינוך לא רשמיים – מוסדות מוכרים שאינם רשמיים ומוסדות במעמד פטור

2.1 מבוא

2.1.1 מוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים בשלב החינוך היסודי (כיתות א' ו' או א'-ח') מתוקצבים על ידי המדינה מכוח סעיף 11 לחוק החינוך הממלכתי התשי"ג-1953 (להלן "חוק החינוך

הממלכתית") ותקנות החינוך הממלכתי (מוסדות מוכרים), התשי"ד-1953, בשיעור 60%-75% מתקן הבסיס של שעות הלימוד של מוסדות חינוך רשמיים דומים, ומתוקצבים בגין שרתים ומזכירים.

שיעור התקצוב נקבע בהתחשב בגורמים אלו:

- המצב החברתי-כלכלי של אוכלוסיית התלמידים במוסד החינוך

- קיומם של תהליכי מיון של התלמידים המתקבלים אליו

- הנשרה על רקע הישגים לימודיים.

2.1.2 מוסדות חינוך במעמד פטור מתוקצבים בשיעור של 30%-55% מתקן הבסיס של שעות הלימוד של מוסד חינוך רשמי.

2.1.3 הוראה זו באה להסדיר את האופן שבו יתאפשר לבעלים על מוסד חינוך להשלים את התקציב של מוסד מוכר שאינו רשמי ומוסד במעמד פטור המתוקצבים על ידי המדינה בשיעור חלקי.

2.2 גביית שכר לימוד במוסדות חינוך לא רשמיים

2.2.1 שכר הלימוד יאושר על ידי משרד החינוך מדי שנה, לפי פנייה של הבעלים על מוסד החינוך, לכל מוסד מוכר שאינו רשמי ומוסד במעמד פטור, באופן ששכר הלימוד המרבי יהיה ההפרש שבין תקצוב המדינה את מוסד החינוך בפועל לבין 100% תקצוב שעות הלימוד, בתוספת תקורה מרבית בשיעור 15%.

2.2.2 למוסד חינוך מוכר שאינו רשמי חדש, אשר טרם נקבע שיעור תקצובו על ידי משרד החינוך, תאושר גבייה מרבית לפי ההפרש בין ההשתתפות בתקציב בשיעור של 65% ובין 100% תקצוב שעות הלימוד, בתוספת תקורה מרבית בשיעור 15% בשנת הלימודים הראשונה.

2.2.3 לצורך הבהרה מובאת להלן נוסחת שכר הלימוד המתבססת על מספר התלמידים במוסד, על פרופיל המוסד, על שיעור השתתפות המדינה בתקצובו של המוסד ועל שיעור התקורה:

$$\text{שכר לימוד לתלמיד} = \frac{[(T - P) \times V] + T \times V \times 0.15}{M}$$

מקראה

- T: מלוא השעות המתוקצבות למוסד חינוך רשמי זהה
- P: השעות המתוקצבות למוסד החינוך הלא רשמי הנתון לפי שיעור ההשתתפות של המדינה
- V: ערך השעה בש"ח על פי פרופיל המוסד
- M: מספר התלמידים במוסד החינוך.

- 2.2.4 נוסף על שכר הלימוד שחושב עבור מוסד החינוך, הוא רשאי לגבות מההורים תשלומי חובה ורשות ותשלומים עבור רכישת שירותים מרצון ותל"ן בהיקף ובגובה הסכומים המאושרים על ידי משרד החינוך במסגרת תשלומי ההורים לכלל מערכת החינוך ולפי הנחיות המנהל הכללי המובאות בחוזרי המנהל הכללי.
- 2.2.5 כדי לאפשר למוסדות החינוך לקיים אופי חינוכי ייחודי ותכניות תוספתיות הם רשאים לקיים תל"ן בהיקף של 5 ש"ש באישור מנהל המחוז או מי טעמו. מוסד חינוך המבקש לקיים תל"ן מעבר ל-5 ש"ש חלות עליו ההוראות בסעיף קטן 5 להלן.
- 2.2.6 לימודי קודש המאריכים את יום הלימודים במוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים ובמוסדות במעמד פטור יתקיימו לכל היותר במתכונת תל"ן תורנית בהתאם להנחיות בחוזר המנכ"ל בנושא "תשלומי הורים במוסדות חינוך תורניים ממלכתיים-דתיים" המתפרסמים מזמן לזמן.

2.3 גביית דמי רישום

- 2.3.1 מוסד חינוך מוכר שאינו רשמי בחינוך היסודי ומוסד במעמד פטור יהיו רשאים לגבות דמי רישום במועד הרישום.
- 2.3.2 גובה דמי הרישום יהיה לכל היותר אחוז אחד (1%) משכר הלימוד המאושר למוסד או 150 ש"ח, לפי הנמוך מביניהם. מוסד חינוך שטרם אושר לו שכר לימוד (מאחר שלא פעל בשנה"ל שקדמה להגשת הבקשה ולא הגיש בקשה) יהיה רשאי לגבות דמי רישום בגובה של 50 ש"ח.
- 2.3.3 האישור לגביית דמי רישום יינתן בתנאי שמוסד החינוך ישיב את דמי הרישום להורי התלמיד אם התלמיד לא ילמד במוסד.

סעיף זה לא יחול אם התלמיד או הוריו החליטו שהוא לא ילמד במוסד החינוך.

2.3.4 יודגש שמוסד החינוך אינו רשאי לגבות דמי רישום מתלמידים ממשיכים.

2.4 התנאים והמועדים לאישור הגבייה של שכר לימוד, דמי רישום ותשלומי הורים

2.4.1 מוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים ומוסדות פטור יגישו מדי שנה לאישורו של מנהל המחוז או מי מטעמו עד לתאריך 15 ביוני בקשה לאישור גביית שכר לימוד ותשלומי הורים לשנת הלימודים הקרובה. הבקשה תוגש באמצעות מערכת "אפיק". בבקשה יפורטו שכר הלימוד ותשלומי ההורים שהמוסד מבקש לגבות. הבקשה לתשלומי הורים תוגש בצורה מפורטת, ויתוארו בה השירותים הנוספים שהגבייה מתבקשת עבורם במסגרת תשלומי ההורים. אם ניתן אישור לגבייה נוספת, לפי סעיף קטן 6 להלן, יצורף האישור לבקשה.

2.4.2 שכר הלימוד ותשלומי ההורים יאושרו עד לסוף חודש נובמבר בכל שנת לימודים באמצעות מערכת "אפיק".

2.4.3 מוסדות החינוך יפרסמו להורים בחוזר מפורט ובהיר את פירוט שכר הלימוד ותשלומי ההורים שאושרו על ידי משרד החינוך. העתק מהפרסום להורים יועבר לממונה על תשלומי הורים במחוז שבתחומו המוסד פועל.

2.4.4 תאגידיים שהם בעלים של מוסדות מוכרים שאינם רשמיים ומוסדות במעמד פטור יפרסמו באתר משרד החינוך "הכול אודות מוסדות חינוך", באמצעות מנהלי מוסדות החינוך שבבעלותם, מאזנים של הבעלות העומדים בהוראות גילוי הדעת של לשכת רואי החשבון ועל פי ההנחיות של חשבות משרד החינוך. בין הנתונים שיפרסמו המוסדות ייכללו גם שכרם של מקבלי 5 המשכורות הגבוהות ביותר בתאגיד.

2.4.5 בעלים של מוסד חינוך יכול לבקש לגבות שכר לימוד העולה על שכר הלימוד לפי פרק זה, אך מוסד כזה לא יתוקצב כלל על ידי משרד החינוך.

2.5 כללים לגבייה

- 2.5.1 מוסד חינוך מוכר שאינו רשמי המתקצב באופן מלא על ידי המדינה אינו רשאי לגבות שכר לימוד ודמי רישום לפי פרק זה.
- 2.5.2 מוסד חינוך אינו רשאי לגבות שכר לימוד בלי שניתן אישור לגבייה על ידי מנהל המחוז של משרד החינוך.
- 2.5.3 מוסד שאושרה לו גבייה של שכר לימוד בשנת הלימודים הקודמת יהיה רשאי לגבות מקדמה, לפי הסכם בכתב, עבור שנת הלימודים הבאה בגין שני חודשי לימודים בסכום שלא יעלה על שכר הלימוד שאושר. המוסד יהיה רשאי לגבות סכום זה רק החל מחודש יולי שלקראת שנת הלימודים הבאה. אם שכר הלימוד שאושר בשנת הלימודים הבאה יהיה קטן יותר, יופחתו סכומי הגבייה בהמשך השנה באופן שסכום הגבייה, כולל המגבלה, לא יעלה על הסכום המרבי המאושר לגבייה.
- 2.5.4 הגבייה תתבצע באמצעות מוסד החינוך או באמצעות הבעלות על המוסד ולא על ידי שום גורם אחר.

3. גביית תשלומי הורים עבור מקצועות לימוד ברמה מוגברת בחטיבה העליונה

3.1 מבוא

משרד החינוך נושא בעלותו של שכר הלימוד של מקצועות החובה ושל 2 מקצועות בחירה ברמה מוגברת בשלב החטיבה העליונה (כיתות י"ב או ט"י-י"ב) במוסדות החינוך העל-יסודיים, ומתקצב את הדרישות הלימודיות בתכניות אלו.

תקצוב המדינה מאפשר למוסד החינוך להעמיד לתלמידיו מגוון של מקצועות בחירה ברמה מוגברת. עם זאת, יש מוסדות חינוך המבקשים להוסיף על המגוון הקיים והמתקצב. ההוראות להלן באות להסדיר את אופן הגבייה עבור תוספות אלה.

3.2 גביית תשלומי הורים עבור מקצועות לימוד ברמה מוגברת (5 יחידות לימוד)

3.2.1 הוראות כלליות

א. הגבייה תתבצע רק מתלמידים הלומדים את מקצועות הלימוד בפועל. אין לגבות תשלום זה מכלל ההורים.

ב. הגבייה היא בגין תוספת שעות, ואין לגבות עבור רכישה של ציוד עבור מוסד החינוך.

3.2.2 גבייה עבור שעות העשרה

א. שעות העשרה הן שעות ללימוד נושאים שאינם מרכיב מחייב בתכנית הלימודים. הגבייה עבור שעות אלה היא רכישת שירותים מרצון. הגבייה תותנה בהסכמה מראש בכתב של כל אחד ואחד מההורים לתשלום. אין די בהסכמה של נציגות הורים.

ב. לימודי העשרה הם תוספת ללימודים במקצוע בחירה מוגבר. בכל מקרה אין למנוע מתלמיד ללמוד מקצוע זה, גם אם בחר שלא ללמוד את לימודי העשרה.

ג. יובהר כי גבייה בגין פעולות העשרה תותר אך ורק במקצועות לימוד שיש בהם הצדקה לביצוע פעולות אלה והן נובעות מאופי המקצוע, כגון מגמות בתחום האמנות או בתחום ידיעת הארץ, והיא מוגבלת לשני מקצועות התמחות ברמת 5 יחידות לימוד.

ד. סכום הגבייה יהיה 750 ש"ח לכל היותר לכל מקצוע ובסך הכול 1,500 ש"ח לכל היותר, בתנאי שימולאו התנאים האלה:

- (1) הגשת פירוט תקציבי מלא לאישור מראש על ידי הגורם המאשר את חוזר התשלומים המוסדי
- (2) הצגה מראש של התכנית המאושרת והפירוט התקציבי להורים
- (3) הסכמה מראש בכתב של כל אחד ואחד מההורים לתשלום
- (4) אם הוחלט לקיים את התכנית בהחלטת רוב ההורים ולא כולם – שיתוף ללא תשלום של התלמידים שהוריהם במיעוט ואינם משלמים עבור התכנית
- (5) מאמץ של המוסד לצמצם את העלויות באופן שלא יזדקק לגבייה של הסכום המרבי.

3.2.3 גבייה עבור שעות תגבור ומרכזי למידה

א. שעות תגבור הן שעות שאין לומדים בהן תכנים חדשים אלא הן משמשות לחזרה ולתרגול של החומר הנלמד. אין לגבות תשלום עבור שעות אלה.

ב. מרכז למידה הוא מרכז המופעל על ידי הרשות המקומית או על ידי הבעלות על מוסד החינוך לצורך צמצום פערים לימודיים. השתתפות במרכז למידה נחשבת לתל"ן, וגביית תשלום תותנה בהסכמה מראש ובכתב של כל אחד ואחד מההורים שילדיהם משתתפים בפעילות. אין די בהסכמה של נציגות הורים.

3.2.4 גבייה עבור מקצוע בחירה מוגבר

מקצוע בחירה מוגבר הוא מקצוע בחירה שלישי ברמה מוגברת של 5 יחידות לימוד, בנוסף לשני מקצועות הבחירה המתוגברים והמתקצבים על ידי המדינה. מקצוע בחירה מוגבר נחשב לתל"ן, וגביית תשלום תותנה בהסכמה מראש ובכתב לתשלום של כל אחד ואחד מההורים לתלמידים הבוחרים ללמוד מקצוע בחירה מוגבר. אין די בהסכמה של נציגות הורים.

3.3 אישור ופיקוח

אישור תשלומי ההורים במסגרת זאת ייעשה באמצעות מערכת "אפיק". יש לפרט במערכת את כלל הפעולות שהגבייה מבוקשת עבורן ואת עלותה של כל אחת ואחת מפעולות אלה.

4. גביית תשלומי הורים במוסדות חינוך ניסויים וייחודיים - הוראת שעה לשנה"ל התשע"ה

4.1 מבוא

4.1.1 במערכת החינוך פועלים 4 סוגים של מוסדות חינוך המוגדרים כמוסדות המאושרים להפעיל תכניות ייחודיות:

- מוסדות חינוך ניסויים
- מרכזי הפצה ניסויים
- מוסדות חינוך ייחודיים
- מוסדות חינוך ייחודיים במרחבי בחירה מבוקרת.

4.1.2 למוסדות הללו מאפיינים משותפים:

א. פעילות בהתאם לנוהלי משרד החינוך. כל מוסדות החינוך הללו פועלים בהתאם לנוהלי משרד החינוך, לרבות בנושאים פדגוגיים של הוראת הליבה, אי-מיון תלמידים וכד'.

- ב. עיסוק בחדשנות חינוכית. המוסדות האלה עוסקים באופן ממוסד, שיטתי ומערכתי, ברמות שונות של אינטנסיביות, במתן ביטוי לחדשנות חינוכית.
- ג. קבלת אישור וליווי מקצועיים. מוסדות החינוך האלה קיבלו אישור על ידי הוועדה לבתי ספר ייחודיים אזוריים, על-אזוריים ומרחבי חינוך של משרד החינוך, המוסדרים באמצעות חוזרי המנכ"ל. כמו כן הם משתתפים בהכשרות ובפיתוח מקצועי של סגלי החינוך ומקבלים ליווי מקצועי ליישום הפדגוגי-ארגוני.
- ד. בקרה. מוסדות החינוך האלה מפוקחים ומבוקרים על ידי היישום הפדגוגי-ארגוני, בהתאם לנוהלי גף הניסויים והיזמות וחוזרי המנכ"ל.
- ה. הנגשה בקהילה. מוסדות החינוך האלה מחויבים בהנגשת מידע בדבר היותם מוסדות חינוך ציבוריים הפתוחים לכל אחד בקהילה שהם פועלים בה.

4.2 מוסדות חינוך ניסויים

- 4.2.1 מוסדות חינוך ניסויים הם מוסדות שעברו את תהליכי הקבלה של הגף לניסויים וליזמות במזכירות הפדגוגית, זכו להכרה ככאלה, ועומדים במחויבויות של מוסד חינוך ניסויי בהתאם להוראות בחוזר מנכ"ל לעניין זה. המחויבויות כוללות פיתוח מודל של חדשנות חינוכית, מחקר והפצה העומדים בדרישות הגף והשתתפות בהכשרות ובפעילויות הגף.
- 4.2.2 בנוסף להיבטים המתוארים לעיל, מוסדות חינוך ניסויים הם בעלי האפיונים האלה:
- א. הם מפתחים חזון חינוכי ומיישמים אותו בדרכים מותאמות לקהל היעד ולתקופה.
- ב. הם פועלים באופן אוטונומי, מושכל ושיטתי למציאת דרכי חינוך המתאימות לסביבתם, מתוך הכרה בשייכותם ובמחויבותם למערכת החינוך הציבורי וללימודי הליכה.
- ג. הם מבררים ערכים וחזון באופן פתוח ומשתף.
- ד. הם חוקרים פרדיגמות קיימות, מטילים ספק לגביהן ומערערים עליהן ומציעים כיוונים חלופיים/חדשים בני יישום לקידום התלמידים.

ה. הם מציעים תורה חינוכית חדשנית, גישות ודרכים חינוכיות המותאמות למאה ה-21; דהיינו: חינוך מיטבי המשפיע על מוסדות החינוך ומקדם באמצעותם את מערכת החינוך "מלמטה למעלה".

ו. הם משמשים מקור השראה ומודל לצוותי חינוך יזמים, מובילים ומנהיגים, הלוקחים אחריות מלאה על עשייתם החינוכית ופועלים לקידום המערכת ולהשבחתה.

4.3 מרכזי הפצה ניסויים בגף ניסויים ויזמות

4.3.1 מרכזי הפצה ניסויים הם מוסדות חינוך ניסויים הפועלים במסגרת החינוך הציבורי, לאחר שסיימו בהצלחה תהליך של 4-6 שנים שבו פיתחו מודל חינוכי חדשני ושאושר להם על ידי גף ניסויים ויזמות במזכירות הפדגוגית להפיץ ידע ניסויי ולהכשיר, להנחות, ללוות ולהדריך מוסדות חינוך אחרים וגורמים העוסקים בחינוך כגון עמותות, גופים ציבוריים, מכללות, אוניברסיטאות, צה"ל, שב"ס, חברות ומפעלים. כל מרכזי ההפצה הניסויים שייכים לחינוך הציבורי ופועלים להשבחתו.

4.3.2 למרכז הפצה ניסויי שלושה מאפיינים מרכזיים:

א. הוא בעל מודל פדגוגי עם מאפיינים של חדשנות חינוכית, ובכלל זה מתודה מערכתית בעלת רכיבים פדגוגיים-ארגוניים ודרכי פעולה והערכה הנותנת מענה לסוגיה חינוכית מהותית, כגון התייחסות לסוגיה רלוונטית ומשמעותית במערכת החינוך בישראל בזמן, במקום ועבור קהל יעד מוגדרים.

ב. הוא מקיים מהלך מתמיד של פיתוח ויישום משמעותי המקיף את מכלול הפעילות החינוכית, והוא מחויב, מעצם מעמדו, לפעול כארגון מתחדש ומשתכלל בנוגע למודל הניסויי שהוא מפיץ ובנוגע לדרכי למידה וחשיבה פנים וחוץ-ארגוניות.

ג. הוא בעל יכולת להדריך, ללוות, להכשיר ולהנחות צוותים עמיתים במערכת החינוך ובחברה הישראלית ליישום הייחודיות והחדשנות.

4.4 מוסדות חינוך ייחודיים

4.4.1 מוסדות חינוך ייחודיים הם מוסדות בעלי "אני מאמין" בית-ספרי מערכתי שממנו נגזרות הפדגוגיה, תכניות הלימוד והפעולות של המוסד ביישומן, ואשר אושרו ככאלה על ידי הוועדה לבתי ספר ייחודיים אזוריים, על-אזוריים ומרחבי חינוך שבמזכירות הפדגוגית במשרד החינוך (להלן "הוועדה") על פי הנחיות חוזר מנכ"ל בנושא מוסדות חינוך ייחודיים אזוריים, על-אזוריים ומרחבי בחירה מבוקרת.

4.4.2 קיימים 4 סוגים של מוסדות חינוך ייחודיים:

- א. מוסד חינוך ייחודי אזורי: מוסד חינוך המשרת שתי רשויות או יותר, המקבל תלמידים רק מאזור הרישום שנקבע לו על ידי רשויות החינוך המקומיות, באישור הוועדה.
- ב. מוסד חינוך ייחודי על-אזורי: מוסד חינוך שהרשות שהוא פועל במסגרתה קבעה, באישור הוועדה, שהוא יכול לקלוט תלמידים המתגוררים בתחום הרשות שמוסד זה אינו מצוי באזור הרישום שלהם.
- ג. מוסד חינוך ייחודי ארצי: מוסד ייחודי אזורי שנקבע באישור הוועדה כי תלמידים מכל רחבי הארץ יכולים לבחור בו. על מוסד כזה לעמוד בקריטריונים של ייחודיות ארצית שקבעה הוועדה.
- ד. מוסדות חינוך ייחודיים באזורי בחירה מבוקרת – מרחבי חינוך: אלה הם מוסדות חינוך ייחודיים בחינוך הציבורי המאושרים על ידי הוועדה במסגרת אישור תכניות פעולה של רשויות המשתתפות בניסוי הארצי של אזורי בחירה מבוקרת או של רשויות שקיבלו את אישור הוועדה לפעול כמרחב חינוך.

4.5 גביית תשלומי הורים במוסדות חינוך ייחודיים רשמיים ועירוניים

4.5.1 אישור מוסד חינוך כייחודי אינו אישור לגבייה מההורים של תשלומים נוספים על תשלומי ההורים בכלל המערכת בגין ייחודיות. מוסד חינוך שאושר כייחודי על ידי הוועדה הארצית למוסדות חינוך ייחודיים על-אזוריים ולמרחבי חינוך שבמשרד החינוך (להלן "הוועדה הארצית") יוכל לפנות לוועדה הארצית

בבקשה לגבייה נוספת של תשלומי הורים בגין הייחודיות ולהגיש לאישורה תכנית תקציבית בכפיפות לתכנית הפדגוגית שאושרה על ידה ולגודל מוסד החינוך.

4.5.2 הוועדה הארצית תבחן את הבקשה, ואם יימצא שהתכנית התקציבית הכפופה לתכנית הפדגוגית מצריכה גבייה מההורים, יהיה עליה לעמוד בדרישות האלה:

א. מוסד החינוך ותכנית הלימודים בו יאושרו על ידי הוועדה הארצית בהליך המפורט בחוזר בנושא מוסדות חינוך ייחודיים אזוריים ועל-אזוריים ואזורי בחירה מבוקרת.

ב. למען הסר ספק, פיצול כיתות לימוד או לימוד בכיתות לימוד קטנות אינם נחשבים לייחודיות, וגם אסורים כשלעצמם.

ג. קיים מוסד חינוך נוסף אחד לפחות ברשות המקומית שאינו ייחודי ו/או אינו גובה תשלומים נוספים.

ד. התכנית התקציבית תואמת את התכנית הפדגוגית המאושרת ואת גודל מוסד החינוך.

ה. הקמתו והפעלתו של המוסד הן ביזמתה או בהסכמתה של רשות החינוך המקומית שהוא ממוקם בה.

ו. אם יש תנאי קבלה והרשמה למוסד, הם יאושרו על ידי הוועדה, והם מתבצעים על פי קריטריונים שוויוניים, גלויים וידועים לציבור ההורים.

ז. גובה התשלומים הנגבים וכן מספר המלגות העומדות לרשות ההורים וגובהן יהיו גלויים וידועים לציבור ההורים במנגנון הנגשת מידע שיאושר למוסד החינוך.

ח. הגבייה תתבצע באמצעות הרשות המקומית או באמצעות מוסד החינוך, על פי הנוהל המאושר במסגרת הניהול העצמי במוסדות חינוך יסודיים. לא תותר גבייה באמצעות גוף שלישי, כגון עמותות הורים וכד'.

ט. תלמיד שנרשם והתקבל למוסד החינוך לא יידחה אם הוריו שרויים במצוקה כלכלית ואינם יכולים לעמוד בתשלומים המתחייבים.

י. ברשות מתקיים מנגנון מספק של תמיכה באמצעות מלגות שיאפשר את לימודיהם של תלמידים שנרשמו והתקבלו למוסד החינוך אך אין ביכולתם של הוריהם לעמוד

בתשלומים המתחייבים עבור התכנית הייחודית. יובהר שמנגנון זה הוא בנוסף למערך המלגות שמשرد החינוך מעמיד (ראו לעניין זה את חוזר המנכ"ל בנושא "הענקת מלגות לתלמידים שהוריהם מתקשים בתשלום עבור אבזרי לימוד ופעילויות חינוכיות וחברתיות").

יא. ההיקף המרבי של שעות תל"ן שיאושר למוסדות החינוך יהיה לפי הטבלה שלהלן, וזאת בנוסף ל-5 ש"ש המותרות לפי הוראות חוזר המנהל הכללי לעניין תשלומי הורים. הגבייה תשמש אך ורק לתוספת שעות לימוד המתחייבת מן התכנית הפדגוגית שאושרה. עלות שעת תל"ן כפופה להוראות בחוזר תשלומי הורים.

יב. נוסף לגבייה עבור שעות תל"ן מאושרות אפשר לגבות עבור פעולות העשרה הכרוכות בתכנית. גבייה זו נחשבת רכישת שירותים מרצון.

יג. הסכום המרבי לגבייה עבור שעות תל"ן ופעולות העשרה יאושר על ידי הוועדה הארצית לתקופה שתיקבע. לאחר מכן תוגש הבקשה לאישור שנתי באמצעות מערכת "אפיק".

יד. הוועדה הארצית רשאית לאשר את התכנית ואת הגבייה במלואן או באופן חלקי או לא לאשרן כלל.

טו. אם לא ניתן מענה מספק לעניין מלגות וסיוע כלכלי, לא תאושר תכנית ייחודית ולא יאושר מוסד החינוך כייחודי.

טז. טבלת עזר: מספר השעות המרבי שאפשר לאשר כתל"ן לתכנית ייחודית

שכבת הכיתה	א'-ד'	ה'-ו'	ז'-ט'	י'-י"ב
מספר השעות הנוספות	5 שעות	10 שעות	10 שעות	10 שעות
הסכום המרבי לגבייה	885 ש"ח	1,770 ש"ח	2,120 ש"ח	2,300 ש"ח

4.6 מחויבות הרשות המקומית ומוסד החינוך

- 4.6.1 מוסד חינוך שאושרה לו התכנית יידע את ההורים בכתב, במסגרת הליך הרישום, שבעצם הרישום יש משום הסכמה לתכנית הנוספת במוסד ולגבייה בגינה, ויידע את ההורים לגבי מערך המלגות הקיים במוסד.
- 4.6.2 אם יימצא שמוסד החינוך גבה תשלומים מעבר לאלה המאושרים על ידי משרד החינוך, רשות החינוך המקומית מחויבת להשיב את התשלומים שנגבו ביתר להורי התלמידים.

4.7 גביית תשלומי הורים במוסדות חינוך ייחודיים מוכרים שאינם רשמיים

- על מוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים יחולו ההוראות של סעיף קטן 4, אלא שבכל מקום שבו מוטלת החובה על הרשות המקומית היא תוטל על הבעלות על המוסד החינוכי, ובנוסף יתקיימו התנאים האלה:
- 4.7.1 הגבייה תבצע על ידי הבעלים על מוסד החינוך לחשבון ייעודי לניהול תשלומי הורים.
- 4.7.2 מוסד החינוך יוכיח שקיימים מקורות כלכליים נוספים על גביית תשלומי הורים לצורך קיום מנגנון המלגות.
- 4.7.3 במוסד חינוך על-יסודי מוכר שאינו רשמי המקיים תכנית לימודים נוספת מאושרת לפי סעיף זה, בהיקף של 8 שעות שבועיות ומעלה, אפשר יהיה לגבות סכום נוסף של עד 400 ש"ח לתלמיד לשנה לכיסוי הוצאות על הפעלת מוסד החינוך בשעות אחר הצהריים.

4.8 מוסדות חינוך ניסויים

מוסד חינוך שאושר כניסויי לא יוכל לגבות תשלומי הורים מלבד התשלומים הרגילים המפורטים בחוזר "תשלומי הורים" החל על כלל בתי הספר.

5. הוראות שונות

5.1 גבייה מרבית

- 5.1.1 מוסד המקיים תכנית ייחודית וגם מקצוע מוגבר נוסף או תכנית תל"ן תורנית לא יוכל לגבות סכום שהוא גבוה מהסכום המרבי לגבייה עבור אחת מהתכניות. לדוגמה, מוסד חינוך שאושר כייחודי וגם מקיים מקצוע מוגבר נוסף יוכל לגבות עבור שתי התכניות את הסכום המרבי שאושר עבור התכנית הייחודית או שאושר עבור המקצוע המוגבר, אך לא את שני הסכומים גם יחד.
- 5.1.2 מוסד חינוך לא רשמי המקבל תקצוב חלקי בלבד וגובה עבור השלמת התקצוב לפי הוראות חוזר זה יוכל לגבות בנוסף גם עבור אחת מהתכניות לפי חוזר זה.
- 5.1.3 גבייה לעניין חוזר זה היא גבייה של כל סכום ובגין כל עניין ובכל דרך שהיא, בין אם במישרין בין אם בעקיפין, לרבות עבור עמותת הורים או כל גורם שלישי ועבור כל פעילות המתקיימת בין כותלי מוסד החינוך או מטעמו.

5.2 פיקוח ואכיפה

- 5.2.1 משרד החינוך יקיים מערך בקרה ופיקוח על גביית שכר לימוד ותשלומי הורים.
- 5.2.2 תקצובו של מוסד חינוך לא רשמי יופסק או יופחת אם יתברר שהגבייה המבוקשת על ידו מההורים עולה על הסכום המרבי שאושר לו. בסעיף זה "הסכום המרבי" פירושו שכר הלימוד המרבי המאושר למוסד חינוך בתוספת תשלומי ההורים המאושרים למוסד חינוך ותשלומים מאושרים בגין תכנית לימודים נוספת או תכנית ייחודית.
- 5.2.3 נגד מוסד חינוך הפועל בניגוד להוראות חוזר זה – לרבות ביצוע הליכים מטעים, הצגת מצגים כוזבים, גביית סכומים העולים על הסכומים המדווחים והמאושרים או גבייה בלא דיווח מפורט או ללא דיווח – ינקוט משרד החינוך את ההליכים הבאים, כולם או חלקם:
- הפסקת התקצוב לשנת לימודים אחת
  - קיזוז תשלומים שנגבו ביתר מן התשלומים המגיעים למוסד ממוסד החינוך

- דרישה להשבת הכספים שנגבו ביתר להורי התלמידים
  - הגשת תביעת השבה נגד הבעלות על המוסד
  - הפחתת שיעור התקצוב של המוסד
  - ביטול אישור העסקה של מנהל המוסד או התלייתו
  - ביטול אישור הייחודיות
  - ביטול רישיונו של המוסד.
- 5.2.4 מוסד חינוך רשמי שיפעל בניגוד להוראות חוזר זה – לרבות גבייה במישרין מהורים (ולא באמצעות הרשות המקומית) בסכומים העולים על הסכומים המדווחים והמאושרים או גבייה ללא דיווח מפורט או ללא דיווח – ינקוט משרד החינוך בהליכים הבאים, כולם או חלקם:
- דרישה להשבת הכספים שנגבו ביתר להורים
  - ביטול אישור הייחודיות
  - נקיטת הליכים משמעותיים נגד מנהל המוסד.

5.3 ועדת חריגים

- 5.3.1 במשרד החינוך תפעל ועדת חריגים. בראשותה יעמוד מנהל אגף יישומי חוק ומדיניות במערכת החינוך, והחברים בה יהיו מנהל המחוז הרלוונטי ונציג לשכת היועץ המשפטי.
- 5.3.2 הוועדה תהיה רשאית לאשר למוסד חינוך גבייה של סכומים העולים על האמור בחוזר זה, בתנאי שהם נמוכים מהסכומים שנגבו על ידי מוסדות החינוך בשנת הלימודים הקודמת ובתנאי שהעמידה בהוראות חוזר זה תושלם עד תחילת שנת הלימודים התשע"ז לכל המאוחר.
- 5.3.3 ועדת החריגים תפרסם את אמות המידה לבחינת בקשה לאישור, את הנהלים המפרטים את אופן עבודתה ואת החברים הנוספים שהיא רשאית לזמן.
- 5.3.4 ועדת החריגים תהיה רשאית לאשר גבייה חריגה אם ימולאו כל התנאים האלה:
- א. ניתן פירוט מלא של כלל הנושאים שהגבייה מתבצעת עבורם ופירוט של הסכומים עבור כל נושא.

- ב. הועברו נתונים לגבי שכרם של כל מקבלי המשכורות במוסד החינוכי או בתאגיד.
- ג. מתקיימות הוראות חוזר זה לעניין פרסום מידע.
- ד. לא נעשית גבייה עבור נושאים הממומנים על ידי משרד החינוך או על ידי הרשות המקומית.
- ה. מתקיימות ההוראות הכלליות לעניין תשלומי הורים.

6. נספח: פירוט שעות התל"ן הניתנות במוסד החינוכי

כיתה				
שעת תל"ן 1	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 2	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 3	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 4	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 5	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 6	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 7	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 8	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 9	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____
שעת תל"ן 10	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____	יום__שעה__ מקצוע_____

הוצאה לאור : גף הפרסומים, משרד החינוך
עריכה והבאה לדפוס : דליה הלוי, דליה לאופר
ריכוז ההפקה : שרה גמליאל, שירה ויגדרזון
עריכת הלשון : עירית עמיאל, דליה לאופר
עיצוב : סטודיו "שחר שושנה"
הודפס במדפיס הממשלתי, ירושלים

כתובת המאגר הממוחשב של חוזרי המנכ"ל: www.education.gov.il/mankal